

Zanimiva pa je vsekakor »Sredi posekane planje« kot klasičen primer predimpresionističnega naturalističnega gledanja na stvari: posamezne sestavine vidi pesnik v zaporednosti in jih našteje v otipljivi stvarnosti brez osebne čuvstvenosti. Pa ni misliti na morebitni moderni novonaturalizem: manjka pesmi vse moderne dinamičnosti in sintetične realnosti. Pač pa sta lepi impresiji »Popotniki mimo solnca« in »Domotožje II«.

V drugem delu — intimno življenje — bi se morala predvsem izkazati moč pravega lirika. Pa prav v teh pesmih se vidi, kako malo je Glaser lirik, in kako konvencionalno notranje doživlja. Le »Jutranja pesem« in »Impresija pred spanjem« sta pesmi, ki imata ceno. »V mesečini« in »Kaj je že tako dolgo?« sta pa samo še snov brez liričnosti, le še povedane sanje. Verzi »Sinčku« in »Hčerki« so pa le verzificirane sentence, kakor jih človek piše ob vsaki uri brez poetičnega navdiha v spominske knjige, če ima primeren izraz. Kjer Glaser misli, da poje lirično pesem, le pripovedno veže miselno snov. Zato je močan tam, kjer ne gre za čuvstvo, le za posredništvo spoznanja (Na pot, Rodovnik).

Ker je Glaserjeva moč v karakteristiki, v miselni poenti in krepki besedi, so razmeroma dobre njegove literarne označbe (Deseti brat, Epitaf pesniku, Pesnik) v tretjem delu. Kompozicija večjih pesmi pa je vseskozi racionalistična, šolsko prozorna, zunanje shematizirana, ne notranje dinamična (Moj ded, Pesnik, Meditacija) in se tako tudi končuje v didaktični misli, ne notranje potrjeni resnici. Povedati pa moram tudi, da tako naivne »socialne« pesmi še nisem čital kot so »Sanje«. Nasprotno pa je po narodnem motivu spesneno »Darovanje« pravi biser.

V zadnjem delu sta v dvoje pohorskih refleksivnih doživetjih (Ob cesti, Ubranst) vključeni pohorska legenda (Mariborska legenda) in pohorska romanca (Pohorski svetniki). »Mariborska legenda« je sicer dobro pripovedovana, živahno in krepko pisana, pa brez prave etične globine in zato ne notranje umetniško zaključena. Ždi se mi kot bister studenec, ki se razlije v pesku... Rapsodstvo, vpesnjena anekdota. »Pohorski svetniki«, pa so za čuda lepa romanca, živahna in šegava, in bi enotneje in poetičneje zaključila zbirko kot literarna »Ubranst«.

Zbirka »Čas — kovač« je po vsem tem zelo nesodobna: ves duhovni napor zadnjih desetih let je šel neslišno mimo. Pa nočem soditi samo iz časovne relativnosti; tudi absolutno dobrih pesmi katerega koli pravca je v zbirki le par (Darovanje, Popotniki mimo solnca, Impresija pred spanjem). Vzrok je v Glaserjevi nezmožnosti, umetniško gledati na svet in ga z duhovno-čuvstveno silo dvigniti v poezijo. Nima tiste čarovniške palice, ki bi iz snovi ustvarila novo duhovno vrednoto: snov ostane snov, razpoloženje — opis, pesem — domislica, doživetje — anekdota. Ni pri njem neposredne lirike, osebnostno duhovnega gorišča, ki bi prečiščalo materijo. Kjer hoče v duhovno doživljanje, pade ali v abstraktnost — sanj in šolsko naivnost (Sanje), ali pa v literarnost (Večer, Ubranst). Ima pa Glaser dobro šolo, dober izraz ob župančiču (Moj ded) in zmisel za verz, kar ga ob njegovi realistični duševni nastrojenosti usposablja za izvrstnega pisca epitafov, epigramov in slavnostnih prigodnic.

Tine Debeljak

Leopold Turšič: **Tiho veselje**. Založila Družba sv. Mohorja. Celje, 1928. (Mohorjeve knjižnice 24. zvezek.) — Poezija avtorja skromnih in simpatičnih popevčic ni bila notranji poklic, povelje in usoda. Tem pesmim manjka tega, kar je za umetnika-stvaritelja predvsem značilno, namreč osebne dinamike. Radi tega za razvojno črto našega pesništva niso niti značilne niti pomembne. Grešili pa bi proti pesniku, če bi ga sodili s tega vidika, zakaj sam je hotel ostati le »zadnji pastirček, zamišljen v piščalk«. Gre mu priznanje za to samospoznanje, zdi se, da ga prav zato ne moremo prišteti v vrsto lažipesnikov in epigonov. Zanje je značilna visoka ambicija ob pomanjkanju moči in sposobnosti. Tiho veselje pa je izraz skladnosti med voljo in močjo, izrazit dokument vsega svojevrstno organiziranega človeškega oblikujočega duha, ki ga v estetiki tolmačimo z izrazom »dilentatizem«. Pesnik Leopold Turšič je takega poeta-amaterja tipičen primer, kar velja zanj vsebinsko in oblikovno skoraj brez pridržka. Tu in tam se pač iz kolektivističnega okvira izloči on sam, tudi motivno ga smemo vzporejati s težnjami njegovega časa (lepota domačinstva!), vendarle ostane splošna oznaka zatajitev osebnih in časovnih izrazitosti in značilnosti. Njegova pesem je primitivna tipična estetska kultura, vendarle bistveno različna od naše anonimne pesmi. Tam — početki organske rasti v diferenciacijo visoke kulture, tu — usedlina tradicije. Njen pomen je v tem, da bo v ljubezni dvigala in približevala literarni umetnosti najširše plasti slovenskega naroda.

France Vodnik

Dela novoborcev, I. zvezek. Oton Berkopec: **Pesmi**, Ivo Sever: **Slavica**, tragedija v treh dejanjih. Knjižnica »Naša Gruda«, št. 2, december. Ljubljana, 1928.

Kriza sodobnega slovenstva ni nikjer tako očitna kot v literaturi, kjer je v poslednjem času zazijala obupna praznina — absoluten nič. Najbolje je, da si povemo to v obraz, čeprav ta brezobzirnost zaboli. Kajti drugače bo prišlo pri nas v navado, da bomo namesto močnih, resnično umetniških del redno prejeli na ogled stvari, ki naj bi bile izraz novega slovenstva, a so v resnici samo dokument obupne nesposobnosti in duševne revščine. Tak dokument oslabelosti je tudi pričujoča publikacija, ki je, upam, prepričala tudi tiste naše ljudi, ki menijo videti v slednji kresnici meteor, da so — nasledli z geniji novoborcev.

Publikacija v glavnem obsega Severjevo tragedijo, kateri so kot nekaj sprednji repek pridejane Pesmi Otona Berkopca. Te pesmi bi po svojem skromnem značaju sodile posamič v revije, tam bi se marsikaj zabrisalo, a tudi prezrlo, sedaj pa preočitno razodevajo svojo nebogljenost. Nič jih ne opravičuje in zaman se vprašuješ, čemu je bilo treba Berkopcu vse te neljube blamaže. Pomanjkanje avtokritike si razlagam tako, da je avtor zaverovan v podobe lastnega osebnega doživetja menil videti njih resnične odbleske tudi v pesmih, kar je pri mlademu človeku psihološko razumljiv in neredek pojav. A na prvi pogled je jasno, da je Berkopec podlegel predvsem zunanjim vplivom in prepričan sem, da se ne motim, če vidim v njem žrtev tuje genialnosti. Naj Berkopec na tihem vse to premisli in prizna — v samotni, odkoder naj se nekoč vrne prečiščen, zrel,

predvsem pa odločno sam, ne v družbi zvodniških mentorjev.

Tragedija v treh dejanjih »Slavica« je nezrelo, idejno in estetsko zgrešeno delo. Ne moremo pa za to iskati vzrokov zgolj v pomanjkanju stvariteljskih sposobnosti; marveč tudi v premalo jasnih pojmih o umetnosti. Zdi se, da pri njem le-ti odločno posegajo v umetniško ustvarjanje. Tako je tu očitna volja, ustvariti odrsko delo, onemogočila pisatelju, ustvariti tragedijo. Zdi se mi najboljše, opozoriti avtorja na to usodno zamenjavo pojmov in mu povedati, da je tragedija kot odrsko delo nezmisel. Red življenjskih kategorij je čudovito smotrno, prav tako se v umetnosti ne da delati nasilja. Razvoj gledališča se opira sicer na razvoj dramatične literature, gre z njo vzporedno, čeprav predstavlja neodvisno estetično kategorijo. Razvoj le-teh je utemeljen in določen po centralni ideji dobe. Izven tega dejstva bi se kulturna evolucija vršila neproporcionalno. Harmonija življenja bi postala utopija, izmaličenost in nesorazmernost zakon, pred katerim bi se borba za red izpreminjala v brezmiselno, kaotično relativnost. Kultura bi ostala brez trdnega idejnega oporišča, tega vrela ustvarjajočega optimizma, ki edini gradi sintetično. Idejni korelat optimizma je pesimizem kot izraz disharmonije, ki je nujna posledica relativizma vrednot — in v tem zmislu ni nikoli tragičen pojav. Tragika je vedno možna le v svetu nepremagljivega reda in urejene smotrnosti, a izzovejo usodno križanje osebnega in nadosebnega sveta. — In sedaj nam ne bo težko razumeti, zakaj Severjevo delo niti kot tragedija niti kot umetnina ni mogoče. Prvič se poizkus, ustvariti iluzijo odra v okviru literature mora nujno ponesrečiti že zato, ker je vsaka estetska vrsta poleg drugih zakonitosti vezana tudi na poseben material, kar z nujnostjo onemogoča enotno izvedbo. To velja celo v slučaju, če bi zamisel odgovarjala zahtevam dotične estetske vrste. Ta mešanina estetskih prvin je prva organska napaka pričujočega dela. Poleg tega nas gradnja dela sama dovede do spoznanja, da je osnovano na intelektu in da sta se tu križala teoretik in esteta. In tako ne najdemo v delu nobenega enotnega principa, ne oblikovnega ne vsebinskega, tudi če ga motrimo zgolj z literarnega vidika. Reči moremo sicer, da je delo v rodu z romantično simbolično igro, saj tudi tu osebe in situacije niso žive, marveč le več ali manj jasne projekcije miselnosti, čuvstvenosti in podzvesti. Le tako si je mogoče razložiti vsaj približno te medle sence nastopajočih postav, to brezzvezno nizanje predstav, to sentimentalno, literarno, nemogoče govorjenje. Toda za kaj prav za prav gre, je docela nemogoče spoznati iz dela, ki mu popolnoma manjka urejajočega principa, ki bi vezal elemente v smotrno celoto. Tudi kot ponazoritev abstraktne vsebine je treba ta način oblikovanja odklanjati, ne le kot tolmačenje dramatičnega konflikta, katerega pa v pričujočem delu niti ni mogoče ugotoviti. Iz raznih namigavanj slutiš za vsem nekako misteriozno alegorijo. Iz tega sledi, da Severjevo delo že po svoji oblikovni usmerjenosti ne more posredovati tragedije, ki je nujno navezana na svet osebnosti in njen notranji konflikt. Kvečjemu — če naj bi skušalo podati tragičnost ne kot fenomen, marveč nekako »objektivno« in samo na sebi, kar pa bi bilo z estetičnega

vidika absurdno. In to tudi je to delo, ki ni trdno zasidrano nikjer, zlasti tudi ne idejno — in to je glavni vzrok, da v njem ni sledu o tragediji. O čigavi le? Slavica je vendarle samo prisposoba, a tudi če ni — v njej ni ne etosa ne usode, brez tega višjega reda pa ni tragedije. Slavica je zapoznel izraz davno premagane romantične slabosti, neurejenosti, disharmonije in pesimizma. In to naj bi bilo slovenskemu občestvu — katarza in očiščenje v teh težkih dneh?!

France Vodnik

Danilo Gorinšek: **Naokrog**. Pesmi za mladino. Založila in tiskala Brata Rode in Martinčič. Celje, 1928. — Gorinšek pridno piše in pričujoči zvezek pesmic za mladino je sedaj že tretja njegova edicija. Plodovitost vsakega pesnika pa je dobra, uspešna in splošno pomembna le takrat, kadar se zunanji prirastek krije z notranjo rastjo. To poudarjam radi tega, ker se mi zdi, da najnovejša zbirka Gorinška ne odkriva globlje od prejšnjih. Razmerje med že omenjenimi vrlinami in napakami se ni bistveno izpremenilo in čeprav ni to upadek, vendar tudi o napredku ni mogoče govoriti. Nekje sem avtorju nasvetoval izbor najboljših pesmi iz vseh dosedanjih zbirk, nekako lastno antologijo, kar bi nam pokazalo njegovo delo manj zabrisano in globlje. Pa saj to ni poglavitno. Najvažnejše je zaenkrat prizadevanje za notranjo poglobitev. Namesto lirizma, muzikalne virtuoznosti, abstraktnosti odločno svetujem preprost izraz, konkretnost, predmetno fantazijo! Uverjeni pa bodimo vsi skupaj, da je izmed čudes na zemlji najredkejše: če se v umetniku-stvaritelju prebudi — otroški genij.

Fr. V.

Slavko Savinšek: **Izpod Golice**. Ljudska knjižnica, 29. zvezek. Založba Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani, 1928. Str. 349. — Dolga povest iz tihotapskega življenja na koroško-kranjski meji iz časa po vojni, ko so iz Kranjske nosili jugoslovanski tobak na Koroško, od tam pa saharin. Če jo primerjamo z Jurčičem, vidimo, da slovenski pisatelj nove dobe ne poskuša, da bi ga dosegel ali prekosil v vestnosti, s katero se je uglobil v narodno čuvstvovanje in slikovitost njegovega izražanja, ampak rajši tekmuje, da bi dosegel blažilni vpliv Krištofa Šmida. Včasih mu uide kaka lepota jezika, včasih uklone pristno občutje v izraz, večinoma pa je to naš stari realizem, ki je prestavljen v zvočenelo sentimentalnost. Pravi sicer, da so »Gorenjci trdi kot kamen, ki ga izrivajo iz prsti, da jim pognojena rodi mernik ovsu in pet ust krompirja«, toda v povesti manjka povsem te kremenitosti. Dogajanje je nabuhlo od vsakdanjosti, ne od domače izrazitosti, pisatelj se izčrpava v nepotrebnih samoumevnostih, zaradi česar mu je knjiga zrasla v nedoglednost.

Res je sicer spreten v prikazovanju dramatične napetosti, ki drži skupaj velike mase povesti, a to je le napeto pričakovanje onih, ki čakajo tihotapce, če bodo srečno ušli financarjem, ne pa zaplet ali razplet osebnega življenjskega čuvstva. Ti značaji nosijo premočrtno otopelost uradnih zapiskov ali tipično obledelost sentimentalnega romana. Kmetje, fincarji in tihotapci so bolj shematični, brez prave karakteristike in brez značilnih znakov kmetijskih značajev. Tako jih gleda meščan, ne pa tvorec značajev. Iz vsakdanjosti stopa v svetlobo domače izrazitosti stara Lona, ki razpečava tihotapcem blago, in močni